

VILÉM KOLEŠ

OREB-HRADEC- LIPANY

*OBRÁZKY Z VARU
HUSITSKÉ REVOLUCE
NA HRADECKU*

1929

*TISKEM DRUŽSTEVNÍ KNIHTISKÁRNY V HRADCI KRÁLOVÉ
NÁKLADEM TISKOVÉHO DRUŽSTVA V HRADCI KRÁLOVÉ*

*VĚNOVÁNO TĚM, o nichž svět spravedlivě nemluví, jimž
na počest nekonají se hlučné tábory, nepiší oslavné básně, nezasazují
se pamětní desky, nestaví se pomníky, modlitebny neb „sbory“.*

*Spiše se na ně házi kal potupy a jejich svaté hroby i po 500
letech — zvláště o 6. červenci stávají se předmětem pustých útoků
obrazoborců slovem i činem.*

*Věnováno slavné a svaté památce velikých tisíců a tisíců
českých katolických mučedníků — mužů, žen i jinochů — doby
husitské.*

AUTOR.

Ú V O D.

Král Václav, nepodařený syn Otce vlasti, Karla IV., má velkou vinu, že současné náboženské rozmišky, utvořené a živené z cizích, hlavně anglických prvků, dosáhly rozměrů netušených, a že jejich zhoubné následky doposud nás provázejí a v bratrovražedných bojích ničí drahocennou sílu našeho národa.

Král Václav jest sice líčen jako muž celkem dobré povahy, ale co platno, když byl pouhou loutkou zlých rádců a když se rozčilil, jednal bez rozmyslu, byl nedůsledný a krutý. Hned na příklad pronásleduje věrné církevní kněze, ano, káže nevinného kněze Jana z Nepomuku vězniti, osobně ho ohněm mučí a zmučeného rozkazuje ve Vltavě utopiti. A co zlého učinil tento kněz? Nic! Jedině plnil povinnosti svého stavu.

Po dokonaném činu volá král zase arcibiskupa — který před výbuchem jeho hněvu uprchl do Roudnice — a slibuje činiti pokání a slibuje třeba kleče dáti zadostiučinění, ale současně vyhrožuje, že ho musí arcibiskup rozhrěšiti a když by se tak nestalo, že upadne do zoufalství a že bude řádití hůře nežli prve.

Král hned sympatisuje s rodicim se husitstvím a hned zase toto hnutí proklíná.

Když uprostřed měsíce srpna roku 1419 meškal na svém lovcím zámečku v Kunraticích a došla ho zvěst, že vlivem fanatického kněze Jana Želivského a Jana Žižky byla přepadena Novoměstská radnice a konšelé povražděni, král se tak hrozně rozzuřil, že mu šla pěna z úst a přísahal, že se strůjcům tohoto pychu hrozně pomstí. Leč pomstu vykonati nemohl, neboť v návalu mrtvice — za hrozného řvaní, jak praví dějepisec — duši vypustil.

To se stalo 16. srpna 1419.

Když se tak neobyčejná novina rozlétla po českých vlastech, přestala každá obava před obávaným králem a dosud jaksi tlumené vášně stoupenců nové husitské vláry propukly nejen v Praze, ale i po venkově silou netušenou. Palacký tuto situaci líčí takto:

„Ocitujeme se náhle v dobách, kdy pod heslem náboženství a víry rozhostily se nešlechtnosti a hříchy, kdy mezi lidem utuchla láska, povzbuzeny náruživosti a vzteky, zaplašen pokoj a pořádek, spácháno

hrůz a ohavnosti bez počtu, vyvolány boje a války neslýchané, povražděno lidu na statisíce, pobořeny hrady, vypálena města, vypáleny vesnice, popleněny celé krajiny a obráceny v pustotu.

Fanatismus náboženský potrhal všechny společenské svazky, vyvrátil starodávne základy státu, zničil utěšené květy nauk a krasoumny, zdivočil mysle a zmařil blahobyť obyvatelstva na dlouhý čas.

Kdo popíše všechny zločiny a neřesti, všechny pychy a ukrutnosti, všechna utrpení, bolesti a křiky, pláče a úpění v palácích a chatrčích? . . .“

V tomto bouřlivém prostředí počíná naše vypravování.

Revoluční pokus v Hradci nad Labem.

lidným způsobem plynul společenský život v malém venkovském městečku Třebechovicích.

Obyvatelstvo městečka, položeného při soutoku řek Dědiny a Orlice, a otočeného věncem luk a lesů, živilo se polařením a provozováním řemesel. Střed města tvořil dřevěný chrám svatého Ondřeje a k němu přilehlá fara a škola.

Rynek měl tvar — jako dnes — obdélníkový a byl lemován dřevěnými domky s lomenicovitými střechami, a opatřen podloubím.

Uprostřed rynku před rathouzem stál pivovar, který byl sbourán teprve v roce 1870.

Mimo hlavní silnici, která rynek dělila na dvě stejné půlky, nalézala se na severní straně úzká ulička, zvaná „fortna“, která vedla na Staré město. Pod „fortnou“ — kteréžto místo dosud tak sluje — tulila se k řece Dědině starobylá tvrz zpola z kamene, zpola ze dřeva vystavěná, patřící domácímu rytířskému rodu pánů Hlaváčů z Dubé a Třebechovic.

Kromě koryta řečiště Dědiny, tvrz hájil navezený val, rybník a bažina, takže přístup do tvrze jedině tehdy byl možným, když přes příkop vodou naplněný byl spuštěn padací most.

V dobách našeho vypravování nebyl již na živu starý pan Hynek Hlaváč, tvrz a „zboží třebechovické“ spravoval moudrý vladař pan Předbor z Dobřenic k věrné ruce nezletilého sirotka, mladičkého pána a dědice Hynáčka z Dubé a Třebechovic, až by dospěl k létům „rozumným“.

Co bylo ve světě nového, dovídalo se obyvatelstvo městečka obyčejně jen ze tvrze, aneb když něco na kázání velebný pán plebán propověděl.

Ale pojednou těch novin, a velkých novin, přišlo mnoho za sebou. Krále Václava v návalu hněvu a zlosti ranila mrtvice a v sousedním Hradci nad Labem připravuje se, aneb už propukla, vzpoura.

Bylo z toho mnoho řečí po městečku a pod dojmem toho všeho, svolal dědičný rychtář poradu pánů sousedů do rathouzu, které se účastnil pan farář i velitel na tvrzi pan Předbor z Dobřenic. Všichni želeli těch zmatků a byli jednotného názoru, že je nutno býti opatrným a že v Praze a Hradci jistě je daleko hůře nežli zde na venku.

A za krátko se o tom pánové na vlastní oči přesvědčili, když jednotlivci i houfci hradeckých uprchlíků počali se po hradecké silnici trousiti a objevovali se na ulicích a rynku městečka, a vzrušení, líčili hrůzy poličního boje ve městě.

Do leckteré chalupy uhostil se, aneb snažil se uhostiti buď jeden neb dva uprchlíci, všelijak oblečení a ozbrojeni.

Při rozcestí, která dosud vedou do Jeníkovic a Polánek, stála v době našeho vypravování prostranná kovárna, kterou obýval starý kovář s dospělým synem Václavem, ženou a dcerou Anežkou. I do této kovárny se uhostil muž nevábného vzezření, jehož brada byla obrostlá ryšavým vousem. Nepobídnut zasedl ke stolu a železný palcát hřmotně hodil na podlahu.

Nezvaný host, jehož prsa zdobil neumělou rukou z červené látky vystřižený kalich, hned si počínal jako doma a vyžadoval to a ono. Domácí mužové, pamětlivi nedávné úmluvy na rathouzu učiněné, jenom se sebezapřením vyhovovali neomalenému zbrojnošovi-utečenci.

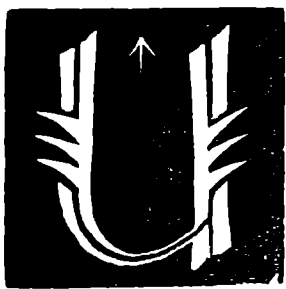
Když ale počal rudovous líčiti podrobnosti zvěrstev v Hradci učiněných a chlubil se, že on to byl, který plápolající pochodní zažehl klášter dominikánský a jaký úděs povstal mezi přepadnutými řeholníky, a skončil za pustých nadávek královskému purkrabímu panu Jindřichovi z Wartenberku, který přece konečně pole opanoval a vzbouřence s knězem bratrem Ambrožem pryč z města vyhnal, starý kovář raději z jizby odešel, neboť by se více neopanoval.

Rudovous zbylým a udiveným posluchačům dále vypravoval, že všichni utečenci mají od Ambrože přísný rozkaz, aby křížem krážem prochodili celé blízké i vzdálené hradecké okolí, bouřili lid a čekali dalších rozkazů a doložil, že tu zůstane pouze přes noc, načež se za ranního jitra vypraví s kamarády dále do kraje.

Svou řeč skončil ujištěním, že v takovém malém a klidném hnízdě, jako jsou Třebechovice, se mu pranic nelíbí, a že se těší, až s kamarády dále potáhne a na papežencích se za Ambrože pomstí....

To prvé doznání velice se zato líbilo obyvatelům kovárny, kteří snažili se husitského bojovníka zaopatřiti vším potřebným, aby po ten čas měli pokud možno klid a pokoj

Nezvaní hosté.

plynula řada dní, nadcházel smluvený den a ze všech koutů širého hradeckého kraje přicházejí a Třebechovice zaplavují celé houfy husitských vyznavačů obého pohlaví. Kamkoliv se podíváš, všude hlučno a šumno.

Tu přichází lid až z Chrudimska, v čele s rytířem Jakubem Kroměšínem z Březovic. Onde zase proudí zástup z Hořicka za vedení rytíře Beneše z Hustiřan a na Mokrovousech. Tamo uprostřed jiného vlnícího se davu třepotá se vlajka rytíře Bořka z Miletína; tamto zase v čele ozbrojenců jede na statném komoni zasmušilý a vážný rytíř Hertvik z Rušínova, který přivádí lid až ze vzdáleného Čáslavska. A jsou tu ještě jiní a jiní pánové a rytířové.

Mimo to dostavují se i tlupy, které na svou pěst hospodařily a řádily v krajích, které dosud zůstaly věrné staré víře svatováclavské a jejíž příslušníci jsou označováni potupnými jmény jako „papeženci“ a „jednušky“.

Proto „jednušky“, poněvadž se nepřichytili novot a dosud přijímají tělo a krev Páně podle dávné církevní praxe toliko pod jednou způsobou, jak ostatně až do své smrti činil sám neblahý původce revoluce — nešťastný mistr Jan Hus.

Městečko Třebechovice ještě nikdy nevidělo a ve svém středu nemělo tolik ozbrojeného lidu — ano, mezi hosty nalézalo se i mnoho žen a dětí, kteří se rozložili po rynku, ulicích a všech volných prostranstvích, vyčkávajíce dalších pokynů.

Všude panoval nebývalý ruch a šum, a leckde při rozcestích zapáleny i ohně, při nichž husitské ženy připravují pokrmy svým mužům i dětem, anebo po rozběhlých březích říčky Dědiny perou prádlo a suší je na vrbových keřích, které s obou stran říčku lemují.

Ve starobylé tvrzi zase hostí pány a rytíře — sotva se tam všichni vešli.

Pan Předbor svým moudrým počínáním získal sobě důvěru nejen pánů a rytířů, ale i všemocného usurpátora kněze Ambrože, a spolu s rychtářem pilně přihlížel, aby, pokud možno, nebylo domácím lidem nějak ubližováno. Plebán ovšem odešel do ústraní mezi pravověrný lid osady Štěnkova, vesničky to položené na úpatí hlubokého lesa.

Snad v každé sebemenší třebechovické chaloupce měli v tyto dny nějaké hosty, kterým alespoň nějakým způsobem muselo býti poskytnuto pohostinství, ač dlužno podotknouti, že přemnozí hosté měli značné zásoby potravin, ze svých domovů sebou přinesené.

I naše kovárna dostala hosty: známého ryšavce, který s sebou přivedl kamaráda stejných vlastností.

„To se divíte, co? Už jsem tu zas! A ani neříkáte pěkně vítám — jo, holečku“, rychle mluvil ryšavec. „Vidím, že mne ani nemůžete poznati — jak jsem přistrojen. Ale o tom až později.“

Nejprve mně rychle přineste něco k jídlu a pití, máme tuhle s kamarádem velký hlad a velkou žízeň, potom vám budu vypravovati, co se mně za ten krátký čas, co jsem u vás nebyl, přihodilo.“

Ustrašená kovářka, vidouc nezbytí, přinesla tedy baňku řídkého piva, pecen chleba, nůž a sůl.

Chlapiska se pustila do jídla a pití, načež ryšavec jal se vypravovati: „Ani jsem nemínil, že se tak brzo opět do vašeho hnízda podívám. A co tu? Krňovice jsme vypálili a váš kostel důkladně palcáty vysmejčili od obrazových model a papeženských nálezků; jářku, co tady?“

Ale došel přísný rozkaz bratra Ambrože, aby veškeren boží lid nemeškal a sešel se na váš kopec nad řekou Dědinou.

Rozkaz je rozkaz, musel býti vyplněn.“

„Slyšel jsem, že jste měli býti také v Solnici“, poznamenal mladý kovář.

„Ano, ano, v Solnici!“ zašklebil se surovec. „Táhli jsme tam rovnou ze Třebechovic, ale lidi, tam vám byla pěkná mela. Já byl tuhle s kamarádem první na faře, no, víd?“

Oslovený jenom tupě přisvědčil, a v jídle a pití nedal se přerušovati. Ty řeči ho nebavily, nejráději by se pustil do rabování, to ale bylo v Třebechovicích přísně zakázáno.

„Tenhle krásný kapalín“, pokračoval ryšavec, „ten jsem vzal jednomu solnickému měšťanu, kterého jsem skolil, když nám chtěl brániti vyčištění kostela od obrazových model a sochařských maňásků. Dostal jednu ránu palcátem, že se skácel a ani nehlesl.“

Ale kdybyste, milí lidé, viděli, kterak jsme svazovali solnické kněze-křížovníky, a jak jsme je potom na vystavěné dřevěné hranici pomaloučku pekli — to vám byla podívaná“,“ zachechtal se surovec.

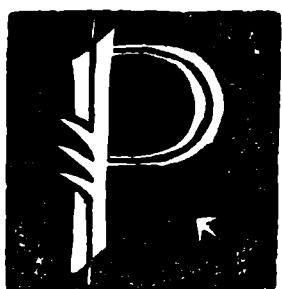
Druhý žoldněř, jat ďábelskou rozkoší, zamžoural očima a dodal: „A dosti už těch tlachů — ti papeženci ani za to nestojí. Raději nám někde dobře ustelte, ať se zase jednou pořádně prospíme; beztoho se jenom válíme v polích, lese, táboře nebo v pustých zbořeninách. O postel málo kdy zavádíme a po těch ustavičných útocích jsme strašně znaveni.“

* O případu solnickém zaznamenal solnický kronikář Burian Lukavský tuto zprávu: „Přišlo těch šelem někde od Hradce asi na sto a jako vyhladovalí vlci vrhli se na naše pastýře a upálili tři křížovníky, boží mučedníky.“

Na desce starého misálu, písmem téměř již nečitelným, zaznamenána prosba, a by bylo vzpomínáno těchto blažených mučedníků. Poznámka spisovatele.

Bylo jim a musilo jim býti vyhověno. A netrvalo dlouho, ozývalo se po všech koutech světnice hlučné jejich chrápání. Ve druhé světnici štkaly a modlily se matka s dcerou o Boží smilování a pokoje navrácení, kdežto kovář se synem ve spravedlivém hněvu zažehnávali pokušení, neboť je svrběli dlaně, rozbítí těm spícím lotrasům jejich ničemné lebky. — V časných hodinách ranních přišel rozkaz, aby všechna hotovost toho času v Třebchovicích meškající nechala všeho a ihned přitrhla ku Hradci, kde vůdce Ambrož nalézá se v novém zoufalém boji, chtěje zdolati moc královského purkrabího pana Jindřicha z Wartenberku. Rozkazu ovšem muselo býti ihned vyhověno.

Neblahé zvěsti: Ambrož prchá z Hradce.

o odchodu „božích bojovníků“ oddechli si obyvatelé Třeběchovic a vzájemně sobě sdělovali příhody a útisky nezvaných hostů.

Zvláště obyvatelé kovárny vypravovali, že u nich byl ubytován nešlechtník, který se svými zločiny veřejně honosil.

„Já býti tomu přítomen, snad bych se nezdržel, abych toho lotrasa“ — ve spravedlivém hněvu rozhorloval se starý kovář — „na místě neskolí“. Ale kovářka byla tomu ráda, že muž v tom okamžiku nebyl ve světnici, neboť by svou nemístnou prudkostí snadno mohl přivoditi zkázu celé rodiny, když ne zkázu celého městečka; neboť sáhnouti v těch dobách na některého „božího bojovníka“, znamenalo nejkrutší pomstu hejtmanů husitských, neřku-li jenom napadeného.

Však ony Boží mlýny, byť by se snad někomu zdálo, že melou pomalu, melou a domelou jistě, moudře usuzovali někteří sousedé a jiní zase mínili, že přece není možno, aby páni a rytířové, kteří se dnes staví v čelo těmto fanatikům, neprohlédli a neopustili tuto nevázanou společnost.

„Však jsem od našeho plebána slyšel“ — v hovor se vmísil mladý kovář, který hovor bedlivě sledoval — „že nejen měšťané plzenští a budějovičtí, ale i v Praze a jinde mnozí pánové a rytířové se scházejí a umlouvají, že takhle to dále jíti nemůže, že se musí utvořiti spolek na obranu víry Svatováclavské a celého království.“

Úmrtím krále Václava jakoby byla popuštěna uzda zvůli husitské. V nedalekém klášteře opatovickém prý se již připravuje nějaká vojenská hotovost. Včera jsem po celý den o tom přemýšlel, až jsem se posléze s několika kamarády rozhodl, že vstoupíme do těch řad a je rozmnožíme, neboť je svrchované nebezpečí, že všichni takto spějeme jenom k záhubě.“

„Dítě drahé“ — zalomila kovářka rukama a vrhla se na syna, „ty že bys nás chtěl v tomto čase opustiti?“

Syn mírně odstrčil mateř a řekl opravdově: „Ale maminko, vždyť bohdá nepůjdu od vás na věky. Či máme stále trpně přihlížeti, jak zlosynové

a zvrhelci deptají naši víru, ničí a kradou výtěžek naší poctivé, mozolné práce, štvou bratra proti bratru, žnou, aniž by osívali, klidí, aniž by pracovali a tak jen zkázu vlasti připravují?"

Starým mužům zarosil se zrak, kývali na souhlas ustaranými hlavami a mladí mužové schvalovali úmysl syna kovářova, a sami slibovali totéž učiniti.

Starý kovář objal svého syna a řekl: „Pravdu máte, hoši, nuže, půjdete jménem Páně.“ Sotva však dořekl poslední slovo, mocně se rozevřely dveře a všecek rozrušen vstoupil rychtář, který ještě v rozevřených dveřích volal: „Lidičky, velká novina!

V Hradci nad Labem vypuklo nové povstání!

Husitských novot přidržující se farář Ambrož, znovu vzepřel se královskému purkrabímu panu Jindřichu z Wartenberka, rozešťval lid, který se vrhl na školy a kláštery, a město hoří na některých stranách. Než přece se nakonec podařilo panu purkrabímu odrážeti útočníky, kteří nyní s Ambrožem prchají a hlasitě přísahají pomstu.

A jak jsem se dále dozvěděl, Ambrož všude dává prohlašovati, aby se všechen lid ozbrojil, nechal všeho a za deset dní, aby se dostavil k nám do Třebechovic, kde na naši Vinici bude se konati veliký tábor ozbrojenců, na kterém se další smluví."

Pod dojmem této velké noviny všichni se zachvěli a matka znovu vrhla se na prsa synova a něžně ho hladíc po tváři, v pláči ho prosila, aby v těchto nebezpečných časech neopouštěl rodnou chaloupku, že by žalem a strachem ještě zešilela. Václav tedy slíbil, že svůj odchod poodloží.

Nato všichni spěchali na návrší vinické, odkud jest dobře viděti ke Hradci a kde bylo již shromážděno mnoho zvědavců obého pohlaví.

Tam na západě rděl se obzor ostrým odleskem a nad černavé lesy kladly se sloupy a mraky šedavého dýmu.

To hořel Hradec nad Labem.

* * *

A rychtář měl pravdu. Již druhý den a ve dny následující počali hradecští uprchlíci a lid jimi v širokém okolí vyburcovaný zaplavovati městečko a v čele jejich nalézal se sám Ambrož. Pomoc z Třebechovic nebyla nic platná. Kdo spatřil tohoto vysokého, hřmotného muže a nevěděl, že je to kněz, nikdo by v jeho zevnějšku kněze nehledal. Byl to voják tělem a duší, všecek ozbrojen a plný energie, a pomsta sálala z každého jeho počínu.

Nejprve dal sobě předvolati rychtáře a skoro rozkazem dožadoval se pohoštění pro sebe a svůj lid.

Nato se odebral do tvrze, kde sobě počínal ne o mnoho mírněji. Po krátkém zotavení, nedbaje, že jest unaven a upocen, drže po husitském způsobu na vysoké holi v paprskovité ozdobě Svátost, svolal všechny uprchlíky na rynek, kde vystoupil na kamennou ovrubeň kašny a v mocném rozrušení myslí jal se takto mohutným hlasem vykřikovati:

„Lide boží! Bratři a sestry!

Museli jsme opustiti Hradec, neboť wartenberský Belial byl prozatím silnější, a tak nyní bloudíme jako štvaný lid israelský do země zaslíbené,

ale jako druhdy Mojžíš, tak i já vás nyní povedu. Ale přísahám, že mnoho vody ani v Orlici, ani v Dědíně neuplyne, a že papeženský Hradec ztrestáme a pokoříme, jak nejlépe umíme. Poněvadž naše síly jsou dosud slabé, nuže, rozejděte se, drazí bratři a sestry, na všechny strany blízkého i dalekého okolí a vyburcujte pány a rytíře i obecný lid, aby dle slov Písma nechal všeho a spěchal „na hory“, to jest, aby 20. dubna dostavil se ve zbroji sem do Třebechovic na viniční horu. Zde na viniční pláni se poradíme a posílíme Tělem Páně, načež ozbrojenou pěst necháme mocně dopadnouti na nepřitele pravdy boží, v jejich krvi omyjeme svoje ruce a jejich příbytky v požeh dáme, neboť pomsta je sladká.“

Po této vášnivé řeči povstal rušný ohlas mezi shromážděnými a na souhlas máváno zbraní a vším, co kdo právě v rukou držel.

Nato Ambrož vešel mezi jednotlivé hloučky a jednotlivce, a blíže je zasvěcoval do svých úmyslů.

Třebechovičtí domácí lidé měli ten den neklidnou noc, ale zítřejšího dne většina nezvaných hostů se rozptýlila po okolí, aby vyplnila příkaz vůdce — bratra Ambrože.

Husitský tábor na třebechovické Vinici.

ylo to 20. dubna roku 1420, kdy boží slunéčko povyskočilo nad obzor a svými paprsky vesele zasvitlo na dobré i zlé, po celém městečku zavířily bubny a hlasatelé vyzývali lid, aby se odebral na návrší vinice.

Bylo tomu ochotně vyhověno a za krátko po všech cestách hemžilo se to husitskými poutníky vzhůru na kopec. Na temenu návrší, před malou kamennou, po „husitsku“ vyčištěnou kapličkou byl zaražen velký bílý prapor s červeným kalichem, s nímž si vítr vesele pohrával.

Před kapličkou polokněžsky oblečen stál kněz Ambrož s knězem Lupácem a ještě několika méně významnými zběhlými kněžími, kolem nichž utvořili kruh páni a rytířové, a za nimi tísnily se zástupy lidu obecného.

Tu na připravený stupeň vystoupil Ambrož a jako obyčejně nejprve požehnal lid Svátostí, na vrcholku vysoké hole umístěnou.

Nato v úvodní své řeči jal se líčiti přilehlou scénu ze Starého Zákona a mluvil asi takto:

„Vítán, třikrát budiž vítán lide boží!

Proč jsi přišel, rci, co chceš zde viděti, lide boží? Třtinu-li, snad jako ten prapor — sem tam větrem se klátící? Co jsi lide boží?

Nuže, já za tebe odpovím: Ty jsi lid zaslíbený, lid Mojžíšův, který za tohoto času plného nebezpečí utekl se jako druhdy lid israelský — na horu Horeb, abys uzřel krvavě hořící keř pomsty boží, který zanítil sám Hospodin, aby pomstění byli vrahové našeho svatého mistra Jana.

Ó rozejděte se bratři a sestry, a všude a všude se přičiňujte, aby zapalovány byly ne keře — ale hnízda papeženců a bijte hlava nehlava, a volejte hlasem duté trouby, hlasem hromovým na poplach, aby co nejdříve byl zapálen veliký keř papeženců, aby do našich rukou bylo spěšně vydáno velké sídlo Belialovo — Hradec nad Labem!

Nastal den pomsty a rok odplaty, v němž musí zhynouti všichni hříšníci světa a Zákona Božího. Napněte zrak a nastojte sluchu: Musí zhytnouti ohněm a mečem, zubem štírů, zvěře a hadů, krupobitím a smrtí. Zlořečený, kdo brání svému meči, aby se nebrodil v krvi odpůrců Zákona

a každý kněz je povinen osobně válčiti, hříšníků porážeti, bíti, raniti a vraždití mečem aneb jiným nástrojem zbraně.

Nuže, bratři a sestry, přísaháte, že hodláte tak učiniti?"

„Přísaháme!“ voláno se všech stran, a pánové a rytířové tasili k tomu své meče a celému shromáždění sálalo z očí fanatické nadšení.

„Dobře! Ale slyšte dále“, pokračoval Ambrož. „Všecko jsem bedlivě rozmyslil a usoudil, i rozkazy udělil vůdcům. Poslechněte jejich pokynů a retujte druh druhá. U vpravdě vyřkl za onoho času Kristus: ‚Tehdás ti, kdož jsou v Judsku, nechť utekou na hory. Kdo by nevyšel z měst, ze zámků a hradů na hory, kdež jsou nyní věrní bratři shromáždění, hřeší smrtelně a zhynou, neboť jenom na horách budou zachráněni.‘ Proto i my jsme se podle příkazu Zákona utekli na tuto horu. Či snad drazí bratři a sestry není tento pahrbek, který dnes Vinicí sluje, není podoben oné hoře, na kterou Mojžíš přivedl věrný lid israelský?”

Nuže, na památku našich časů, nechť od této chvíle na věky v zapomenutí klesne staré pojmenování tohoto kopce Vinice, a nechť na věky tento pahrbek Mojžíšův sluje Horebem.”

„Ano, tak jest“, se všech stran voláno na souhlas, ale Ambrož, nedav se vyrušovati, se zápallem v řeči pokračoval: „A tam ten nedaleký kopec nechť sluje Kalvárií — ale nikoliv Kalvárií pro nás, ale Kalvárií pro nepřátele pravdy Boží a tím i pro nepřátele naše.

Dole pod námi teče řeka Dědina, ku které přiléhá rybník, který hájí tvrz rodu Hlaváčů, erbu ostrve. V tom rybníku, který pro budoucí časy nazývati budeme Jordánem, v tom rybníku milení bratři a sestry umyjeme sobě krvavé ruce, až podle rozkazu božího a bratra Jana Žižky pobijeme nepřátele pravdy boží, nepřátele naše. Slibujete tak učiniti?”

„Slibujeme“, hučelo množství a již nejen páni a rytířové, ale i všecken lid, pokud měl zbraně, tasil meče, sudlice a oštěpy na souhlas, aneb alespoň týčil holé ruce k nebi. I ženy a děti tak činily.

„A nyní připravte srdcí svých a odpovězte: ‚Litujete svých hříchů‘?“ „Litujeme“, volalo množství. „Děkuji vám bratři. Požehnání boží sestoupí na vás i na vaše syny a dcery“, roztáhl ruce nad zástupem a požehnal lid na všechny čtyři strany. „A nyní, svatý lide“, končil Ambrož, „poklekni a přijmiž pravé tělo a pravou krev Páně na další posilu, amen“.

Všechno padalo na zem k pokleku a husitští kněží v civilu neb částečně obřadním rouchem přioděni s Ambrožem v čele rozdávali večeři Páně pod obojí způsobou, poněvadž Ambrož z moci vlastní všem udělil absolutorium a všem hříchy odpustil. Z očí všech planulo náboženské a bojovné nadšení.

Co bychom se tedy divili, že směle ke „stolu Páně“ přistoupil i náš ryšavý zbrojnoš se svými stejně hodnotnými kamarády.

Aby zvláště Ambrožovi padl do oka, stále byl mu na blízku a stále se jenom kolem něho točil.

Když toto všechno viděli, zažili a všeho svědky byli purkrabí pan Předbora z Dobřenic, rychtář a hospodáři města, mezi nimiž byl i starý mistr z kovárny, zachvěli se a odešli stranou. Museli mlčeti a jenom ztěžklí opanovávali svoje rozhořčení a svou lítost nad zástupy.

Pochod na Prahu.

Ambrož pánem Hradce nad Labem.

Jednoho dne časně z rána hnul se dobře sešikovaný a opatřený orebský tábor, aby podle promyšleného plánu vůdce bratra Ambrože dosáhl svého cíle, a v rychlém pochodu stanul před klášterem řehole cisterciácké Mnichova Hradiště a ihned se na něho vrhl. Majíce v živé paměti vášnivá slova bratra Ambrože, pronesená na orebském táboře, nešetřili nikoho a ničeho. Klášter zapálen, mniši pobiti aneb upáleni, a bohatá bibliotéka zničena nadobro.

Kde do nedávna v chóru zaznívaly modlitby a zpěvy, tam nyní panoval mrtvolný klid. Kde druhdy papír a vzácné pergameny tajily poklady literatury, tam nyní jenom doutnaly krvavé oharky....

Nato tábor, zpítý laciným vítězstvím, za jásotu žen a mužů v čele s kněžími táhl ku Praze, před jejichž branami stál již 2. května.

Pražané vyšli jim se svými kněžími za hlaholu zvonů v ústrety, neboť potřebovali nutně jejich pomoci proti královské posádce vyšehradské, která jim již od 17. dubna za vedení chrabrého rytíře pana Šembery směnými výpady notně zatápěla.

Pražané ve své tísní dokonce zvolili za vrchního svého vojevůdce hejtmana bratří orebských, pana Hynka Krušinu z Lichtenburku a na Kumburce, a lid orebský byl skvěle pohoštěn. Ovšem, vykázano jim místo nejnebezpečnější, mezi Pánkrací a Vyšehradem.

Statečné počiny vyšehradské posádky úmysl kněze Ambrože jenom oddalovaly. Vyšehrad nebyl Mnichovým Hradištěm, ale tvrdým oříškem. Ambrož však nechtěl a nemohl dlouho čekat....

Proto přijal s radostí jednoho dne došlou zprávu, že pánové Aleš Vřeštovský z Rieser, Beneš Mokrovouský z Hustířan s Jiřím z Chvalovic svolávají sm. ený tábor na Kunětickou horu na den 25. června a vzkaz, že jest nutná jeho přítomost, aby na táboře mohl býti smluven konečný plán na dobytí Hradce nad Labem.

Od této chvíle neměl Ambrož v Praze žádného poklidu.

Nedbal nebezpečí cest, nebezpečí, že se musí protlouci územím, prostoupeným královskými žoldnéři. Ale všechno překonal a šťastně se v přestrojení dostal mezi své na Kunětickou horu, kde byl s jásotem přijat i se svými dvěma milci, z nichž jeden jest náš známý zbrojnoš-rudovous.

Po krátkém oddechu již následujícího dne konán tábor, na němž Ambrož podle svého způsobu lid pro své cíle upoutal řečí vášnivou, plamennou. Všem sálalo z očí nadšení a slepá poslušnost. Ambrož výborně znal z vlastní zkušenosti hradecké poměry, bylť sobě vědom, že hradečtí svými zvědy bedlivě sledují jeho počiny a proto činil zdánlivé přípravy na přepadení nikoliv Hradce, ale podlažického kláštera a svými zvědy pouze oklamával Hradecké, když na oko poručil táhnouti na Podlažice.

Tím se stalo, že hradečtí zvědové svými falešnými zprávami uklidnili své pány, kteří — jak praví historik W. Tomek — polevili ve hlídání města a to se jim stalo osudným. Ambrož v příhodnou dobu poručil obrátiti a rychlým pochodem ocítl se před Hradcem, a ihned za nočního šera učiněn útok na město. Nežli se hradečtí obránci vzpamatovali, Orebité již na mnoha místech pomocí žebříků vnikli do města a otevřeli městské brány, kterými se vzbouřenci za ohlušujícího křiku drali do města. Královská posádka chtěla se alespoň v hradě královen brániti, ale ani to se jí nepodařilo; byla zaskočena a musela se vzdáti.

Ambrož stal se pánem města a triumfoval. Nejprve vyhnal všechny královské úředníky z města a katolické konšely nahradil svými lidmi. Ne-divno, že za jednoho konšela dosadil i svého oblíbence, který ho provázel na strastiplné a nebezpečné cestě z Prahy na Kunětickou horu. Svrchovaným pánem města stal se nyní Ambrož; usadiv se při chrámu svatého Ducha, sám sebe prohlásil za děkana.

Nově dosazeným konšelům zájmy a prospěch města byly lhostejnými. Naopak, každý ten novopečený hodnostář hleděl se obohatiti na úkor starousedlých občanů, neboť v pravém slova smyslu Ambrož z kozlů udělal zahradníky. Hospodářem nad sirotky a sirotčími penězi stal se Ambrožův milec, rudobradý zbrojnoš, ze kterého se stal přímo zloděj sirotčích peněz.

Porobené místní občanstvo marně zatínalo v malomocném hněvu pěsti, muselo mlčeti, ač nespokojenost se den ode dne vzmáhala a hrozila vypuknouti živelnou silou. Ale každý se bál jíti k panu „děkanovi“ požalovati, neboť Ambrož všude cítil zradu a hrozil krutými tresty.

Hradecký rathouz proměnil se vlastně v místo, kde se sbíhaly nítky plánů Ambrožových, kam do širého okolí rozeslaní zvědové přinášeli po kořisti lačné husitské soldatesce zvěsti, kde by se dal učiniti ten který výnosný pych. Tak to chodilo v Hradci po celou řadu neděl.

Jednoho zimního dne na konci měsíce listopadu dostavil se na rathouz zvěd a hlásil, že asi po tříhodinovém ostřejším pochodu dal by se dobře přepadnouti nechráněný, veliký a jistě bohatý klášter Svaté Pole, stulený pod mohutným lesem Vysokého Újezda. Zvěd ujišťoval, že by se

tam jistě našla bohatá kořist. Tohle bylo něco pro rudovousého konšela-zbrojnoše! Měl sice všeho dostatek, ale lačněl ještě po hojnějším a laciném obohacení. Ihned sestavil tlupu obzvláště drsných válečníků a tajně — ani o tom Ambrož nevěděl, meškal toho okamžiku mimo Hradec — dal se v zimní noci za vedení zvěda, kterému slíbil hojnou odměnu, na pochod. Velkou oklikou minuli z opatrnosti Třebechovice, až dosti pozdě na noc, za kruté zimy, konečně stanuli před nic netušícím klášterem svatopolským.

Přepadení kláštera svatopolského. Běda přemoženým!

orda divokých zuřivců triumfuje!

Klášter svatopolský se všemi přilehlými budovami, obklopen mohutnými plameny, řítí se ve zkázu a širou dálavu naplňují rudé záplavy.

Kněží ctihodné cisterciácké řehole a jejich mladiství svěřenci, kteří u velikém počtu byli zde vychováváni jako dorost pro celou oblast klášterní provincie říše české — tedy i Lužici — hromadně byli vražděni a za živa metáni do strašlivých jícnu plamenů, za divokého skřeku po pomstě šilicích husitských „božích bojovníků“. Aby muka byla zpestřena, několik řeholníků bylo do naha vysvlečeno, svázáno a položeno na ledovou hladinu nedalekého zamrzlého potoka.*

„To máte odplatu za Husa!“ huláká jeden přes druhého, a zabíjí a zabíjí....

Snad nemá tvář by se ustrnula, nikdy ale bojovník, který svoje prsa ozdobil kalichem, odznakem to Beránka, který byl tichým a pokorným až ke smrti kříže.

Domácí laické obyvatelstvo, které v ohradách kláštera bydlelo a po staletí v nich nalézalo dobrou obživu, po slabé obraně se rozprchlo a dílo ohavného zpusťování dokonáno. Tam, kde se ještě před dvěma dny v objetí zelených luk a svěžích lesů, uprostřed zahrad a štěpnic, vypínal starý klášter, tam dnes vysoko do oblak ční smutné ruiny a po přilehlých polích a zahradách — pokud plameny nebyly milosrdnější, aby ztrávily těla mučedníků, leží četné zohavené mrtvoly obyvatelů, druhdy tichého kláštera, aby sloužily vlkům za potravu a papežencům — na strach; tak alespoň vždy činiti rozkazoval vůdce Orebitů, pověstný, krvežíznivý kněz, „bratr“ Ambrož.

* *

* Zachariáš Theobald, poněmčený Čech, vyznáním horlivý protestant, vydal roku 1609 knihu s názvem „Husitenkrieg“, v níž na straně 245 praví: „Orebité loupili, pálili, mordovali, mnichy upálili, jiné se svázanýma rukama a nohama na led posadili, bonifáce i s patrimoniem jím vyřfzli a na krk jako ‚Pater noster‘ pověsili. Poznámka spisovatele.

Byl velmi sychravý a mrazivý den, někdy na počátku měsíce prosince roku 1420, kdy trebechovický kovář se synem, celí oděvem zachuchlání a vzácnými břemeny obtíženi, za večerního soumraku opustili kovárnu.

Po úradě s plebánem a dědičným rychtářem odnášeli totiž kostelní kalichy a jiné posvátné bohoslužebné předměty do připraveného úkrytu, hustě zarostlých slují lesa Osiku.

Oba mužové oděni v kožichy — na nichž v zájmu opatrnosti rděly se veliké červené kalichy — s tlukoucím srdcem u vědomí velkého činu, šťastně uložili a ukryli vzácné poklady, a již s lehčím srdcem beze všech nehod vraceli se za třesuté zimy a burácejícího větru po křivolakých, zúmyslně tak volených mezích ke své chalupě, kde zatím ve strachu a úzkostech je očekávaly obě ženy.

Radostný pocit ze šťastně vykonaného činu a návratu však jenom na okamžik rozproudil se jejich nitrem, neboť byli všichni vyděšeni hroznými událostmi, které se nedaleko nich v následujících dnech sběhly ve staroslavném klášteře svatopolském.

Vždyť rudá záře hořících klášterních budov zalila i zdejší okolí, a tudíž i jejich kovárna byla jí celá oblita.

Mužové, kteří cestou téměř ani nemluvili, teprve nyní polevili svým citům.*

Kláster, který byl vždy předmětem vypravování dědů a pradědů a svědkem klidného vývoje celých pokolení, klášter, který před dávnými časy svými pilnými mnichy zdejší, druhdy pustou a divokou krajinu proměnil v úrodná pole, krásné zahrady a naučil zdejší obyvatelstvo pěstování obilnin, ovoce, vína a zeleniny,** i chovu dobytka a pěstoval literní umění, který pamatoval slavného železného krále Otokara II., truchlil nad úkladnou vraždou posledního panovníka z rodu Přemyslova, a jásal a žil ve stínu slávy Otce vlasti — Karla IV., klášter, kterému v rozsáhlých ohradách vévodil utěšený chrám Panny Marie, ten klášter rukou zločinných fanatiků stal se pojednou strašnou rozvalinou, kterou dosud obklopuje dusivý dým a kterou sem tam dosud olizují červené plameny.

V těch rozvalinách, všude, kam se podíváš, leží ubití a hrůzně zohavení jeho kdysi klidní obyvatelé, bratři kněží i laikové, ano, Bohu budiž žalováno, leží zde celé skupiny mladistvých hochů-studentů, jejichž po různých koutech Čech, Moravy, Slezska i Lužice roztroušení rodičové dnes ani netuší, že jejich drazí miláckové leží zde povraždění, zohavení a zneuctění. — Při tomto pomyšlení háral sice v prsou obou mužů spravedlivý hněv, ale v té Sodomě nedalo se nic dělati. Nedívno, že na obyvatele kovárny dolehla zádumčivost a že jim nebylo do hovoru.

Kovářka všechna jako zlomená odebrala se záhy s dcerou na lůžko, ale spánek se nedostavoval a tedy se modlily, aby Bůh všemohoucí ráčil brzo ubohé a nešťastné české zemi seslati nějakého druhého Karla, Otce

* Kdy byl klášter svatopolský založen, nelze určitě stanovit. Obvykle se uvádí rok 1157. Poznámka spisovatele.

** Znalci tvrdí, že pěstování zelí u Bolehoště a okolí jest zbytkem bývalé klášterní kultury. Poznámka spisovatele.

vlasti, aby opět mezi lidem zavládla pravda Boží a nikoliv „pravda“, prý — „božích“ bojovníků.

Konečně přece obě ženy usnuly, a rovněž obtížemi dlouhé cesty unavení mužové odebrali se na odpočinek s obavou na rtech, co zase nebláheho přinese jim příští ráno.

Leč zúplna ještě ani neusnuli, když domácí pes Tureček na záhumní stavení se mocně rozštěkal a štěkati nepřestával, takže probudil všechny obyvatele kovárny.

Kovář i se synem vyskočili z lůžka, navlékli na sebe kožichy s červenými kalichy — jeť doba taková, že jest i nutno víti s vlky. Václav rozsvítil smolnou louč, každý vzal do ruky dubovou hůl, odsunuli závoru od dveří a již na zápraží slyšeli jakési slabé klepání na dvířka ve plotě, za stálého štěkotu ostražitého a věrného zvířete.

„Kdo je to? Co chcete, někdo tluče?“ kovář se synem přistoupiv ke plotu, volal do tmavé noci, ale nikdo neodpovídal; jenom mrazivý vítr honil po dvoře spadlé listí a meluzina, opírající se o blízký les Šárovec, vydávala nepříjemné zvuky. Mužové ve vzájemném údivu mlčky na sebe pohledli, ale pes stále a vytrvale štěkal.

„Co jenom ten pes blázní“, divil se kovář. „Podívám se ven“, rozhodl se a již otevíral branku; ale nešlo to, nějaký předmět vadil. „Posviť lépe“, pravil k synovi, který tak učinil.

„Aj, zde leží nějaký větší hoch v rozedraném šatě, bez pokrývky na hlavě a v obličeji snad nějakou ztuhlou krví všecek potřísněn“, a již se oba mužové naklánějí k ubožákovi.

Chlapec zatím z mrákot procitnuvší při pohledu na muže, na jejichž kabátech v záři planoucí louče spatřil červené kalichy, jakoby vrácen životu, rychle poklekl před muže, prosebně proti nim vztáhl obě ruce a s pláčem, všecken ustrašen, volal: „Pro Boha a všechny svaté, prosím vás — neza-bíjejte, nezabíjejte mne . . .“

Starý kovář všecek udiven a dojat, odpovídá: „Ale chudáčku, proč pak bych tě trestal“, ale hoch tím více volal a v pláči křičel: „Ach, pusťte, pusťte mne — já už nemám hlad — pusťte mne — já nic nechci — nezabíjejte mne — já se vás bojím.“

Hlukem tím přivábena přichvátala sem i kovářka, která něžně pohladila strachy třesoucího se chlapce a řekla: „Neboj se, miláčku, nalézáš se u dobrých lidí. Strýček to s tebou dobře myslí — odkud vlastně jsi?“ vzala chlapce za ruku, ale musela ho téměř nésti, jak byl již od mrazu přetuhlý. Kovář zase branku dvora pečlivě uzavřel a všichni z mrazivé noci vešli do teplé světnice.

„Jsem z kláštera“, poněkud upokojen odpovídal chlapec. Ale spatřiv červené kalichy na kabátech zvědavě si ho prohlízejících mužů, opět se dal do pláče a volání, že se bojí.

Rozumný kovář pokynul synovi, jenž porozuměl, a oba svlékli kalichem opatřené kabáty se sebe a odložili je do kouta světnice. Kovářka současně vytáhla z úkrytu rouškou zastřený kříž a obrázek Panny Marie, předměty tyto před chlapcem vroucně políbila a řekla hlasitě: „Nic se, miláčku, neboj,

my nejsme husity, ale věrnými katolíky", očistila mu tvář od ssedlé krve, pohladila po tváři a opět ho vybídla, aby vypravoval.

Teprve nyní chlapec odložil veškerou nedůvěru a snažně poprosil o kousek chleba, že má ukrutný hlad. Kovářka za pomoci dcerušky ochotně přinesla velký hrnek mléka, chléb a máslo, a hošík hltavě se pustil do jídla.

Vycítil, že se nalézá ve společnosti opravdu hodných lidí, tedy odložil strach a jal se pod dojmem nedávno zažitých hrozných ukrutností poněkud nesouvisle vypravovati:

„Nemám ani tatínka, ani maminku, a pan opat mne jako sirotka — jak mně v klášteře říkali — před časem přivedl do kláštera a nejsem z Čech, ale až od Lužice. Mnoho nás bylo v klášteře a všem se nám tam líbilo. Učili jsme se, modlili, i na polích pracovali. Z ničeho nic, najednou povstal kolem kláštera veliký hluk a křik, přišlo mnoho zlých lidí s červenými kalichy na kabátech, obklopili náš klášter a na mnoha místech ho zapálili.

Pan opat nás všechny shromáždil do refektáře, roztáhl nad námi ruce a řekl: „Hoši, miláčkové, klekněte. Ježíšek nás volá, pojďme Mu naproti!“ Když jsme klekli a chtěli se modlit, tak mnoho těch zlých lidí nahrnulo se do sálu a jeden z nich skočil k panu opatovi, vzal mu kříž a mečem ho bil a hrozně nadával, a ti druzí počali nás zabíjeti, do náručí chytati a venku nás i bratry kněze házeli do ohně.

Křičeli jsme a plakali, ale oni se nám jenom smáli. Jeden člověk s kalichem na kabátě také mne chytil a běžel se mnou chodbou k ohni, ale o něco zakopl a upadl. V tom okamžiku jsem se mu vymkl a utíkal známým směrem do zahrady, přešel plot a všecek vyděšen přiběhl jsem do lesa pod Vysoký Újezd, kde je ten kulatý kostelíček. Bylo už tma a tak jsem spadl do hlubokého výmolu, kde bylo naváto mnoho spadaneho dubového listí, do něhož jsem se ve strachu tak zaryl, že mne jistě ani viděti nebylo.

Zavřel jsem oči, neboť až sem bylo slyšeti křik a hluk z kláštera a rudá záře prorážela i hustě obrostlý úvoz, a obloha byla všechna krvavá.

Tam jsem byl zalezlý i celý den a noc, a i den příští, až hladem, žízní, bolestí, zimou a strachem vyplašen, odvážil jsem se dnešního podvečera opustiti lesní skryši a hledati pomoc u dobrých lidí.

I plížil jsem se krajem lesa, bloudil odlehlými polními cestami a když kde něco zašustilo, zase se schovával, až jsem se konečně dostal k vám. Ach! — kde jest jenom pan opat, kde bratr Martin, kde soudruh Henik, Mašek, Pavel a ostatní?“ a hošík se roztesknil a znovu dal do usedavého pláče.

Kovář se synem, kteří s velkým zájmem živé vyprávění hochovo poslouchali, rychle zamáčkli slzy jako hrachy, bezděky do očí se jim deroucí, ale kovářka neodolala, dala se do pláče, líbala chlapce a hladíc mu vlásky, řekla vřele: „Neplač, miláčku, neplač! Přece víš, kde se pan opat a ti ostatní nyní nalézají. Vždyť vám řekl: „Hoši, klekněte, připravte se, půjdeme k Ježíškovi.“ Pan opat jest nyní v nebi, hledí na tebe a tobě žehná“, a znovu chlapce zlíbala a všemožně ošetřila.

Chlapec všechno vděčně přijímal a nasytiv se, brzo pod těmi hrůznými dojmy a příběhy unaven, upadl na připraveném lůžku do tvrdého a dlouhého spánku.

Nato rodina kovářova po uvážení všech událostí a možných okolností se usnesla, že vzhledem k nejistotě okolí a nastavšího prostředí příchod chlapce zatím zatají, nikomu nic neřeknou a druhý neb třetí den, až se chlapec zotaví, že ho v noci odvedou do Bolehoště, kde má bratr rovněž kovárnu, stulenou při lesním hvozdu, a kde jsou poměry daleko bezpečnější.

Setkání dvou zachráněných.*

e vesnici Očelicích u Opočna měl svatopolský klášter stateček, jehož správu po dlouhou dobu vedl bratr Martin.

Byl to již stařec, kterému do sedmdesátky mnoho už nechybělo. Vzдор tomu byl čilý a veselý, a pro svou bodrou povahu těšil se všeobecné oblibě.

Dobře rozuměl polnímu hospodářství, chovu dobytka i jeho nemocem, a proto v této záležitosti býval volán na poradu do všech vesniček širé oblasti svatopolského kláštera. V osudný den hrozného přepadení kláštera meškal v Očelicích. Vzbouřenci přišli z opačné strany od Hradce, lstivě a tajně. Na opočenské straně nikdo o těch nekalých úmyslech neměl ani potuchy, až mohutná zář zapáleného kláštera poděsila širé okolí.

Stařeček Martin chtěl chvátati k místu neštěstí, přál si mítí účast na osudu svých spolubratří, ale očelíci a bolehošťští chalupníci a rolníci museli mu v tom téměř násilným způsobem zbraňovati a pečlivě ho ošetřující, odvedli do Bolehoště, vesničky to tehdy kolem dokola hlubokými lesy obklopené, že tam bude nejbezpečněji.

Dobře věděli, že bez bratra Martina byli by úplně zbaveni duchovních pastýřů, neboť bylo i jim zjevno, že hlíza husitismu všechny věrné kněze v klášteřích, ve městech i po vesnicích namnoze vyvraždila, aneb do nepřístupných míst rozplašila. A kdo by jim v této hrozně době skýtal duchovní útěchu a lámal chléb věčného života? To by byli v těchto smutných časech teprve a dvojnásob opuštění. Tento důvod moudrý kněz uznal a ochotně se dal vésti do útulku pod lesem, uprostřed věrné vesničky Lhoty Bolehošťské.

Jednoho dne byla prostranná chalupa bolehošťského kováře lidmi přeplněna, když dlouho do noci otec Martin utvrzoval statečné vyznavače ke stálosti a věrnosti. Ujistil je, že je již nikdy neopustí a pokud mu Bůh

* Viz dotyčnou zprávu profesora A. Sedláčka ve „Hradech“. Také Tomek ve svém místopisu Hradce Králové uvádí, že klášter svatopolský vlastnil při Hradci k Labi velikou zahradu a dole měl nějakou majetnost za Labem vedle cesty směrem k Opatovicům. Poznámka pisovatele.

ještě života a zdraví popřeje, že na známém místě u hlubokého, smrky a borovicemi porostlého úvozu bude jim každé neděle i o svátcích sloužiti mši svatou a udělovati svátostnou útěchu.

Ač stárím a nezměrným žalem nad osudem klášterních bratří byl zkrušen, opanovával se otec Martin a všemožným způsobem se snažil, aby mysl svých svěřenců povznášel a utvrzoval.

„Jsem jako ten nepatrný ostrůvek, jediný, který zde zůstal z velikého počtu bratří, kteří slavným způsobem a svědectvím krve dali úplatu své věrnosti; mně se té cti ale nedostalo“, tak a podobně nejednou svým věrným sobě ztěžoval. Posluchačům při tom planuly zraky nadšením a tím více slavnostněji slibovali, že s ním za každých okolností vytrvají a rádi ponесou břímě dne i horka, děj se cokoliv.

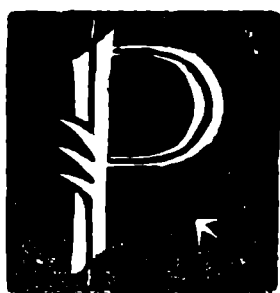
Vtom rázně otevřely se dveře a s hlučným pozdravem vcházel trebechovický kovář, veda za ruku jako dívem zachráněného studenta. Nastal vzrušující okamžik. Hošík rázem poznal na židli sedícího otce Martina. S radostným výkřikem a s rozevřenou náručí přiskočil k němu, objímal jej, smál se i plakal, ptal se a mluvil ve chvatu jedno přes druhé.

Otec Martin rovněž všecek vzrušen hochu celoval a celé shromáždění s údivem a vřelou účastí sledovalo dojemné výlevy lásky a svědectví, jak živá víra činí divy.

Po vysvětlení oněch událostí stal se hošík miláčkem všech. Všeobecná radost však byla dovršena, když kovář sdělil, kterak se trebechovickému plebánu podařilo před husitskou hrabivostí šťastně zachrániti bohoslužebné předměty, a že jest ochoten část jejich ku konání mše svaté i zapůjčiti věrné bolehoštské obci, k čemuž otec Martin dodal, že příští neděle při mši svaté bude mu přísluhovati ze svatopolského kláštera zachráněný student Haníček.

A tak se stalo, tak se dělo a to pravidelně po drahnou dobu.

„Boží bojovníci“ na odpočinku.

o vypálení svatopolského kláštera přivalil se asi třetího dne zástup zaslepených fanatiků do Třebechovic a ze zvyku usadili se do chaloupek třebechovických osadníků, kteří volky nevolky museli k tomu mlčeti.

Do známé naší kovárny usadili se dva žoldnéři; jeden z nich jest pověstný ryšavec, ale tentokráte na čele se mu rdí ještě nějaká krvavá rána, která vzezření jeho obličejů činí zvláště nepěkným. Patrně přivedl sebou soudruha, neb z vlastní zkušenosti věděl, že zde budou dobře obslouženi. Samo sebou se rozumí, že si zde počínali jako doma, stále něco žádajíce — hlavně jídlo a pití.

Toho okamžiku byla doma pouze kovářka se synem — dceruška se zavčas ukryla v sousedství. Když se najedli a napili, začal ryšavec láteřiti, že v Třebechovicích opět byla malá kořist; tím prý jest vinen hejtman, který vešel v nějaký závazek s místním erbovním pánem a tak drancování bylo přísně zakázáno.

„Za to jsi se měl lépe v klášteře, vid'! Tam si's nahrabal, co?“ odvětil kamarád.

„Hm“, mlaskl jazykem ryšavec, „kdybych nic jiného nezískal, nežli tohleto“ — při čemž sehnul se pod lavici a z tlumoku vylovil blýskavý kříž — „co jsem strhl opatovi s krku, když ho bratři házeli do ohně, tak by to stálo zato. Však jsem se musel všelijak vyhládati, když po útoku chtěli mně bratři kořist odejmouti. Řekl jsem, že se to v tom zmatku někam ztratilo. Bodejť“, za nového smíchu doložil, „já jim to dám, to by tak pěkně hrálo. Až přijdeme do některého většího města jsem jist, že mně nějaký ten židovský Abraham za to dá hezkých pár grošů. Obtěžkej, jak jest to těžké a jak se to třpytí — to bude zlato — však to není zadarmo. Hleď, jak se mi ta rána na čele jítří; to ten mizerný kluk musel mít nějaké jedovaté nehty a jak hluboce mně je vryl do čela“. Druhý žoldněř závistivě kříž otěžkával a prohlížel, a v potupném smíchu odvětil: „To já myslel, že jsi kamaráde větší hrdina, a zatím se dáš krvavě poznamenati od malého kloučka, který ti nakonec ještě uteče. To já do plápolajících plamenů

odvlekl několik dospělých klášterníků — šli jako ovce — a ty? Že se nestydíš, a jak to vlastně bylo?"

„Inu, jak to bylo. Hlavní stavení kláštera hořelo jako svíčka a po široké dolní chodbě kláštera honili jsme žáky a studenty papežského učení, házejíce je do ohně. Já také chytil jednoho. Kluk — ještě dnes to slyším — děsně pištěl, svíjel se v mé náručí jako had, vříštěl a prskal jako vztekla kočka. Najednou mně zaryl nehty do očí a čela, krev mně zalila zrak, já o něco klopýtl, upadl — no — a kluk mně utekl, tak to bylo! A nyní mám“, ukazuje na čelo, „tuhle památku. Nejhuře však jest, že mi v táboře felčar řekl, že s tím budu mít dlouhou polízačku, a také prý není vyloučeno, že mně to znamení zůstane třeba až do smrti.“

V koutku na lavici sedící syn se svojí matkou stěží se při tomto vypravování opanovávali pomyšlením, že musí hostiti surovce, který chtěl zničití nevinný život jejich chráněnce. Na kovářku šly mdloby, musela se vzdáliti, ale syn chladnokrevně a s napjatou pozorností sledoval další rozhovor obou žoldnéřů a pilně jim ze džbánu naléval.

„Mám sice ránu na čele, ale hled, zato mám tuhleto“, ukázal na třpytící se skvost, „ty máš ovšem čelo v pořádku, ale zato v kapse nemáš ani plíšek“, posměšně doložil ryšavec.

„Víš co, kamaráde? Rozděľme se. Tamhle kovář nám to na kovadlině rozsekne“, vece druhý.

Ryšavec se dal do hřmotného smíchu a vykřikl: „Ani mne nenapadne. Kořist jest moje!“

„Tak nedáš?“

„Nedám!“

„Tak hezky poslouchej, bratříčku. Jak mně nedáš, ihned se nechám ohlásiti u hejtmanského stanu a obžaluji tě, že's kořist zatajil a co bude potom následovati, to snad víš“

„To neučiníš“, se vzrůstajícím hněvem křičel ryšavec.

„Udělám“, náruživě volal soudruh.

„Tak tu máš!“ ryšavec se rozmáchl a rána mocného políčku prudce dopadla na tvář soudruhovu. Napadený vykřikl, ale téměř současně chytil ryšavce za krk a již se oba váleli za hrozného křiku a nadávek po světnici. Václav trnul brůzou a vnitřním odporem, a ustoupil do zákoutí. Ryšavci se otevřela nezahojená rána na čele a proud krve potřísnil oba rváče, kteří ve střídavém štěstí na sebe se sáпали a jen chroptěli vzájemným hněvem.

Vtom zalehlo sem z ulice mocné zavíření bubnu. „Jsme přepadeni!“ zvolal ryšavec a oba, přerušivše rvaní, jakž takž opatřivše se, chápali se odložených zbraní, pádíce ke stanu hejtmanskému.

Nebylo to však žádné přepadení. Byl to jenom rozkaz a návěští, že od toho okamžiku nikdo již nesmí opustiti tábor a musí čekati na další pokyny.

Když potom kovářka vstoupila do světnice, spatřila peřiny rozházeny, židle polámaný, stůl převrácený a všude nečistotu a spoušť.

Mladý kovář sevřel rty hněvem a pravil: „Přijítí mně někdy takový lotras po druhé do ruky, sotva se už opanuji, abych ho na místě neuškrtil.“

Mezitím již sešikovaná tlupa „božích bojovníků“ za víření bubnu pochodovala městečkem a za krátko z úbočí „Šibeničního kopce“ svěží větérek zanášel až na zvýšené zápraží kovárny, kde byla celá rodina i okolní sousedstvo zatím shromážděno, celé úryvky pověstné husitské písně válečné:

... po kořisti nelačněte,
Bůh náš pán vzkřikněte.
Bijte, zabíjte, žádného neživte.

„No, pomoz Pán Bůh, nešťastníkům“, pokřičovala se a řekla kovářka, „kam tahle spřež zapadne“.

„Kam pak asi táhnou?“ tázal se kdos ze zástupu.

„Prý na sezemský ženský klášter“, vysvětloval jeden ze sousedů, „alespoň se tak mezi žoldnéři u nás ubytovanými šuškal“, odpovídal tázaný.

„To není možné“, odporoval jiný soused, „vždyť táhnou někam jako k Opočnu, a kde pak jsou Sezemice!“

„Všechno jest možné“, vysvětloval kovář, „jenom si vzpomeňme, jak nedávno zdánlivým tahem na Podlažice zmátli Hradecké. V takových lstích jsou oni mistři“.

Nato obyvatelé kovárny líčili důvěrnému přátelskému kroužku příběh s malým studentem a ostatní, co potom následovalo.

Soud knížete Zikmunda Korybuta.

ezi tím, co tlupa husitských usurpátorů zle řádila v odleh-
lém hradeckém okolí, rostla nespokojenost Hradeckých,
až dostoupila vrcholného bodu. I v zemi byla nespokojenost
a proto rozvášní živlové s pány Pražany v čele sta-
rali se o konečnou nápravu.

V důsledku toho byli vysláni poslové ku knížeti Zik-
mundu Korybutovi — který byl ve svornosti vyvolen za dočasného správce
zemského, aby revolucí rozvrácené poměry uvedl v Čechách do právního
stavu. Na prosbu Hradeckých Korybut téměř bez nesnází vjel do Hradce
Králové a ihned zasedl k přísnému soudu.* Přírozeno že tato veliká no-
vina rychle se rozšířila po širém kraji, a náš rudovous — konšel a vůdce
drancující tlupy se o tom dověděl při pochodu někam na Smiřicko.

Jat šileným vztekem nechal všeho a po pomstě dychtě, hnál se do
Hradce a v bojovné náladě řítil se otevřenou branou do středu města. Byl
to skutek odvážný, ale zároveň nesmyslný.

Hlouček husitských radikálů rázem byl kolem do kola obklopen něko-
likanásobnou přesilou dobře spořádaných a vycvičených knížecích vojáků, za
radostných výkřiků místního obyvatelstva.

Ryšavec vjel nepředloženě do pasti, neměl ani tušení, jakou mocí byl
kníže vybaven, ale nedalo se již nic dělati.

Ambrož byl daleko, a přísný Korybut neznal smilování. Nastalo hro-
madné zátykání provinilých konšelů, jichž bylo zjímáno celkem 20 osob
a nastal již druhého dne přísný soud. Poněvadž zájem obyvatelstva toho
vyžadoval a počet zjímáných byl veliký, kníže rozhodl, aby se soud konal
veřejně, na velkém rynku, a tak se také stalo.

Proti všem zjímáným zločincům byly zvedány pěsti a pronášeny hla-
sité nadávky, ale proti ryšanému konšelovi — vlastně zlodějovi sirotčích

* J. Solař ve svém dějepise Hradce na straně 34 praví: „Roku 1422 staly se velké
třenice mezi obyvatelstvem hradeckým a mezi městskými radními, takže sám kníže Zikmund
Korybut, správce zemský, sem zajel k soudu zasedati a tu zjímav konšely, vydal je na
Třebetice do vězení, protože jsou se při soudu nepořádně chovali a peníze
obecní mezi sebe dělili.“ Poznámka spisovatele.

peněz, nejvíce. Zvláště vzrušeným způsobem sobě počínala jedna vdova — husítka, která měla celé svoje jmění a peníze svých sirotek uloženy podle tehdejšího zvyku „k věrné ruce“ na obecním rathouse — a nyní ku své hrůze zvěděla, že o všechny svoje mozoly a mozoly svého nebožtíka muže je připravena a ryšavcem na mizinu přivedena. Ba, šeptalo se v zástupu, že onen nešlechtník má podle všeho na svědomí i vraždu jistého sirotka, jen aby se tím bezpečněji zmocnil jeho majetku. A tak za nesmírného vzrušení a žalů soud započal. Kníže Korybut počínal sobě rozšafně. Vše spravedlivě uvážil a totéž činili i jeho rádcové.

Posléze seznáno, že všichni zjímání konšelové více méně zradili své poslání, obec okrádali, při soudu nepoctivě sobě počínali a o peníze obecní i sirotek se dělili... Obžalovaní sváděli vinu jeden na druhého, ale na svou obranu nemohli uvést nic podstatného.

Zvláště pádným způsobem byl usvědčen „správce“ sirotčích peněz — všeobecně známý ryšavec — který na svou obranu nemohl uvést ničeho a jenom oči maje k zemi sklopeny, zarytě mlčel...

Rozsudek byl krátký. Všichni zjímání konšelové uznáni vinnými a odsouzeni jsou k dlouhému šatlavnímu vězení, zloděj sirotčích peněz, poněvadž jeho provina byla zvláště veliká, odsouzen jest k popravě oběšením.

Aby však v Hradci nedošlo k nějakým výtržnostem, neboť okradení chtěli sami zlosyny trestati, určeno, aby rozsudky byly vykonány v sousedním městě Třebechovicích, kamž budou zločinci za šera nočního tajně dopraveni. —

Leč neutajilo se to.

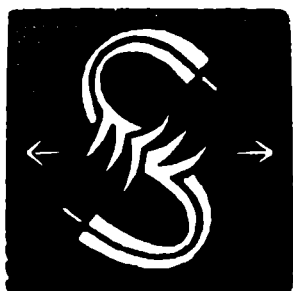
Značný zástup domácího obyvatelstva shromažďoval se a lelkoval po ulicích, očekávaje, až provinilci budou v průvodu knížecích žoldnéřů vyváděni ze žalářů, aby byli dopraveni do Třebechovic, kde na nich ortel měl býti vykonán.

Smutný byl to průvod, který času nočního za rudých, čadících pochodní a za hlučného spílání a vyhrožování obecného lidu bral se hradeckými ulicemi k silnici třebechovické. Nedivme se.

Zvláště vdovy, správcové a poručníci okradených sirotek zle činili — pronášejíce kletby a přes obranu provázejících bířiců byli vinníci sem tam i políčkováni a trestáni.

Nejvíce v tom ohledu sobě počínala „husitská sestra“ — matka čtyř ochuzených sirotek, která se i s dětmi nedala od zástupu zločinců odehnati, klnula jim a zlostí plačíc prohlašovala, že neustane — ztratit prý už nemá co — že nedá se odehnati, že půjde až do Třebechovic, aby byla svědkem popravы lotra, který ji a její děti ožebračil.

Návštěvy v žaláři.

mutný průvod, mající ve svém středu i mistra popravčího a jeho pomocníka, po dlouhé cestě konečně dorazil do Třebechovic a s rozžatými pochodněmi stánul na rynku před rathouzskými vraty. Záhy pobouřilo se celé městečko a hospodářové města nestačili ani odpovídati na otázky, co se to stalo a co se dále má státi.

Pro skrovný rozsah obecní šatlavy ubytována na rathouze pouze část zločinců, ostatní ve sklepení a kobkách na tvrzi páně Hlaváčově, ale hlavní vinník zavřen v malé klenuté jizbě panského špýcharu, kde bylo jenom maličké okénko, dobře opatřené dvěma silnými železnými pruty.

Zločinec byl na rukou spoután a nemluvil, ba vzlykal. Ortel měl býti proveden v den a hodinu, jak určí třebechovický rychtář s panem purkrabím, a poprava měla býti veřejná. Špýchar stál sice osamocen stranou tvrze, ale stráž byl dobře opatřen.

Zástupy zvědavců obklopovaly vězení zločinců, ale nejvíce odsouzence k smrti, poněvadž pod okénkem vězení pronášela hlasité kletby okradená žena, v čemž jí statně pomáhali dva odrostlejší chlapci, kdežto dvě malá děvčátka, všechna ustrašena, držela se maminky sukně a usedavě plakala. Věrný to středověký obrázek!

Darmo zoufalé ženě stráž domlouvala, darmo soucitné třebechovické matrony těšily plačící děcka a dárky jim snášely, vše marno. Ba, ani samotnému rychtářovi se nepodařilo ženu upokojiti. Stále vedla svou, že se nehne, že musí viděti, jak se ten lotr bude houpati, ano, že by byla ochotna vlastní rukou oprátkou krk mu zadrhnouti.

* *

Třebechovický kovář byl překvapen a nemile dojat zprávou, že ničema, který nedávno chtěl do plápolajícího ohně svatopolského kláštera hoditi nevinného chlapce, ničema, který se chlubil vraždami „papeženců“ a nyní zloděj sirotčích peněz, že snažně sobě žádá a prosí, aby jej navštívil.

Když mu tuto zprávu donesl sám pan rychtář, velice se zlobil, neboť to považoval za úhonu své cti a zdráhal se tak učiniti. Než na domluvu pana rychtáře podvolil se tomu sebezapření.

„Jenom jděte, sousede, jděte“, pobízel rychtář, „kdož ví, čeho se ještě nedovíme. Zločinec býval druhdy u vás — ovšem jako nezvaný host — tedy na koho by se měl s nějakým tím posledním přáním obrátiti nežli na vás?“

Šel tedy a byl také stráží, dobře před tím zpravenou, bez obtíží vpuštěn do vězení.

Vězeň, jakmile spatřil mistra kováře, vrhl se před ním na kolena a s rukama vzhůru vztýčenýma jal se líčiti svoje osudy a posléze snažně se dožadoval a prosil kováře, aby mu byla poskytnuta milost a přiveden kněz. Kovář, který do té chvíle byl zamračen, neočekávaným jednáním zločince byl krajně dojat a nemohl dobře chápati a sobě vysvětliti téměř náhlou změnu svědomí zločincova.

„To způsobila“, vysvětloval odsouzenec, „ona žena, která po celou noc pod tímto okénkem mne se svými dětmi hrůzně proklínala — Bůh má podivné nástroje milosti — a tak se stalo, že probudilo se moje, od mládí zatuhlé svědomí. Poznávám své hrůzné činy a prahnu po setkání se s knězem, kterého bych se chtěl zeptati, zdali bych mohl doufati v milosrdenství Boží a zdali mohlo by mně býti vůbec odpuštěno — potom rád bych šel na smrt nejpotupnější, ale zaslouženou“ a již v pláči dokládal nešťastník, a slzy opravdové lítosti vytryskly mu z očí a zapadly do nepěkných a roz-cuchaných jeho vousů.

Mistr kovář, tou řečí všecek proměněný, zvedl ho se země a řekl měkce: „Rád bych vyplnil tvoje přání, leč my zde nemáme žádného kněze té vaší nové víry, my zde jsme všichni podle starého učení církve svaté a máme zde pouze římského plebána.“

„Ach, ano, ano, toho a žádného jiného, toho mně, prosím, zavolejte“, prosil ubožák.

„Toto ti slibuji a zcela určitě také splním“, objal mistr v citovém rozrušení vraha a řekl: „Upokoj se, neb Bůh se smilovává nad hříšníkem pokání činícím. Zatím buď s Bohem, neboť odejdu, abych tvoje přání co nejdříve vyplnil.“

„Zaplať Bůh!“ volal vězeň za odcházejícím mistrem.

Když se za odcházejícím kovářem otevřely dveře žaláře — „špýcharu“ — mihla se před nimi postava divé ženy, která se sem chtěla vrhnouti, ale stráž ji zadržela. Zato otevřenými dveřmi vnikl do vězení proud děsných nadávek a kleteb, kterými okradená žena zasypávala nešťastníka, který v němém bolu zhroutil se na vlhkou podlahu svého vězení

Kovář šel přímo na faru a staříckému faráři řekl všechno, co v žaláři viděl, slyšel a čeho byl svědkem, a ničeho nezatajil. Moudrý farář schválil jednání kovářovo, rychle se za pomoci kostelního sluhy obřadně přoblékl a za krátko k úžasu obyvatelů městečka přímo se odebral do žaláře, odkudž nejprve hlučící žena musela býti na čas odvedena.

Byl tam dlouho Když posléze opouštěl žalář, stráž zůstala celá udivena. Nebezpečný zločinec měl ruce uvolněné, klečel a modlil se. Pouta ležela opodál na podlaze; farář je odstranil a uvolnil, ze zlosyna stal se beránek.

Kající v pláči loučil se s knězem, jemuž upřímně děkoval a ruce líbal, a byl všecek rozradostněn, neboť se při zpovědi dověděl, že jeden těžký jeho zločin nebyl dokonán, že totiž malý student při zvěrstvu svatopolského kláštera nezahynul, jest živ a zdrav, a farář ho ubezpečoval, že se přičiní, aby i on ho v žaláři navštívil a sám mu zvěstoval, že i on mu odpouští.

Zločincovo pokání. Poprava.

a starodávném popravním místě zvaném „Šibeniční kopec“, kterému dnes říkáme Bědovický kopec, hradecký mistr popravčí se svým pomocníkem vystavěl novou šibenici. Mohutný dubový trám nahoře silným ramenem opatřený byl zapaščen do země uprostřed bujného listoví a nízkých porostlin. Na horním rameně šibenice visel silný konopný provaz s připravenou kličkou na zadrhnutí.

V pozadí šibenice tyčí se tmavý smrkový les, od něhož se nové dřevo šibenice ostře odráží a rýsuje. Z níže položeného městečka je sem dobře viděti, a ještě lépe se Šibeničního vrchu lze obzírati i dalekou krajinu.

A již se sem valí veliký dav lidí obého pohlaví, jehož střed tvoří odsouzenec v průvodu mistra popravčího a jeho pomocníka, obecních biřiců a soudního práva.

A nebývalá věc, starý farář kráčí vedle odsouzence a jaksi přátelsky s ním rozmlouvá. Odsouzenec je čistě obléknut, umyt a oholen — o to že se — jak žalářník již v městě ujišťoval — postaral pan farář.

Na kopci u připevněné šibenice zástup se rozestavil a rychtář z moci úřední přečetl hradecký rozsudek a prohlásil, že odsouzenec sobě vyprosil, aby mohl pronésti svoje poslední přání, ke kteréž výjimce po přimluvě pana faráře právo svolilo.

Nato odsouzenec postoupil vpřed a hlasem klidným i daleko slyšitelným jal se mluvit:

„Svatá obci!“

Žaluji Bohu všemohoucímu, žaluji na sebe, že jsem veliký hříšník a že nezasluhuji milosti, které mi po mé zpovědi zvěstoval pan farář.

Zpověď je sice tajná, jak mne poučil pan farář, ale já dobrovolně, veřejně a hlasitě před tváří Boha spravedlivého na sebe žaluji, že jsem se přechasto zpronevěřoval zákonům božským i světským. Že jsem ještě ne-

* Když loupežník Zůl s Ostředku byl k trestu smrti odsouzen, připravoval ho na přání arcibiskupa k smrti Jan Hus. Po vykonané zpovědi kající zločinec lid před popravou prosil slovy: Svatá obci, odpustiž mi pro Boha.... Poznámka spisovatele.

dávno ve spolku s jinými zlosyny mordoval lidi, přepadával kláštery, zapaloval stavení, že jsem na Svatém Poli ukradl opatský kříž, v Solnici jsem zabil měšťana a zapálil hranici, na které byli upáleni nebožátka kněží křížovníci. V Krňovicích jsem zapálil chrám, malého studenta jsem chtěl vrhnouti do plamenů, v Hradci nad Labem jsem okradl sirotky a mnoho jiných ukrutností jsem napáchal. Dnes mne stihne zasloužený trest, ale pevně důvěřuji v útěšná slova církve svaté, která i v žaláři zvěstoval váš pan farář.

Na svou omluvu nemám nic, co bych uvedl, leda to, že jsem se narodil, aniž bych poznal svých rodičů a že jsem nedostal žádného vychování."

Nato odsouzenec klekl na kolena, roztáhl prosebně ruce k lidu a hlasem silným zvolal: „Svatá obci — odpustiž mi pro Boha! Amen."

A shromáždění, které obyčejně s kletbou na rtech doprovázelo zločince na popravu, průběhem řeči odsouzence měklo a na jeho poslední prosbu volalo:

„Odpouštíme — odpouštíme!"

Ale vtom pronikavě zavřeštěla ochuzená hradecká vdova v průvodu svých dětí, která se v tom okamžiku mocně do popředí protlačila a vášnivě s rukama vzhůru vztýčenýma vykřikovala: „Zabte ho! Skolte ho! My mu neodpustíme — okradl sirotky — dřeťte s něj řemeny! — Budiž proklet, na věky proklet!"

Byla to hrozná scéna, všecko bylo jako zakřiknuto a odsouzenec všecek se třesa hrůzně zaúpěl a ve své bezradnosti upřeně se zahleděl na staříckého pana faráře, jakoby u něho hledal sotva již nalezenou, ale zase jakoby se jižjiž ztrácející víru a naději...

Sám pan farář byl tím výstupem přiveden jaksi z rovnováhy a musel se opírat o statného a dobrotivého svého přítele pana purkrabího.

Pan purkrabí první se vzpamatoval, přistoupil k povykující ženě, vzal ji laskavě za ruku a řekl:

„Nuže, rci, o kolik peněz byla's tímto člověkem" — ukázal na odsouzence — „ošizena?"

„O třicet, plných třicet kop poctivých českých grošů!" — u vytržení volala žena.

„Tož upokoj se —", příjemně dále mluvil pan purkrabí — „po popravě půjdeš se mnou na rathouz a já s panem rychtářem, s panem farářem a ostatními se již domluvím a plných třicet kop českých grošů a všecku škodu za tohoto člověka" — ukázav opět na odsouzence — „tobě vyplátím a nahradím. — Nuže odpověz: Odpouštíš mu?"

„No — je-li tomu tak", radostně již volala husitka — „tak bych mu tedy odpustila." — Potom dal pan purkrabí odvésti ženu s dětmi do tvrze, aby tam čekala na peníze.

Odsouzenec vděčně pohlédl na pana purkrabího a zaúpěl: „Svatá obci! Odpustiž mi pro Boha!"

A zase se všech stran voláno: „Odpouštíme — odpouštíme!"

Současně však povstává hluk u přilehlé silnice a dva mužové si hlučným způsobem razí cestu do středu zástupu. Je to bratr kovářův, veda

za ruku udiveného jinocha. Přijíždějí tryskem z Bolehoště, kam jim byla rychlým poslem podána zpráva o nadržující popravě.

Účastníci nevycházejí z podivu. A již stařícký plebán bere za ruku ustrašeného jinocha a vkládá ji do rukou zločince a dobře o věci zpravený mládenec praví třesoucímu se zločinci:

„Já jsem ten malý student, který měl býti tebou vhozen v kláštere do ohně, ale jak víš, utekl jsem tobě, ano, zaryl jsem tehdy svoje nehty do tvého čela, ale nyní jsem zdrav a z plna srdce tobě odpouštím.“

Odsouzenec jal se líbatí ruce i nohy jinochovy, byl tak dojat, že ani mluvit nemohl a velebnost toho okamžiku podmanila si celý zástup.

Rychtář mocně potlačil své vnitřní pohnutí — ale uraženému právu muselo býti učiněno zadost — a pokynul mistru popravčímu . . .

Plebán rychle přistoupil k odsouzení a nesl k jeho rtům malý křížek, který zasvěcenec smrti dlouze a vroucně políbil. Vtom mu již pomocník katův vhodil oprátku na krk — a oba mužové společnou silou opřeli se o provaz, kladka zaskřipěla a tělo odsouzenecovo bylo od země vyzdviženo. Chtěl ještě cosi promluvit, ale bylo mu to znemožněno, jenom byla slyšeti nesouvislá slova: „Svatá — obci . . .“ — ale lid pochopil a volal:

„Odpouštíme — odpouštíme!“

Starý plebán ani nemusel jako jindy vyzývatí lid, aby se za odsouzení pomodlil. Všecek lid i s „právem“ klekal na kolena a s knězem procítěně odříkával modlitbu a zvláště závěrečnou její část:

„— odpust nám naše viny,
jakož i my odpouštíme našim vinníkům.“

Tehdejšímu „právu“ bylo učiněno zadost a lid se tiše rozcházel.

* * *

Druhého dne s radostnou tváří ubírala se k domovu hradecká žena se svými dětmi. Pan purkrabí za účasti ostatních pánů plně dostal svému slibu a peníze jí v plné hodnotě vyplatil.

Skon a proroctví otce Martina.

tec Martin dosáhl vysokého věku a žil uprostřed dobrého a věrného lidu, pokud možno šťastně a spokojeně.

Přežil a dočkal se i toho zadostiučinění, že orebští hejtmané, zhnusivše si táborské ukrutnosti, odvraceli se od Ambrože jeden po druhém. Hejtman Diviš Bořek z Miletína dokonce se stal vrchním velitelem v bitvě u Lipan, kde po boku mladistvého Jiříka, pozdějšího to slavného českého krále a jiných slavných mužů, v krvavé bitvě zničil a porazil divoké Táboře na čisto. I syn třebechovického kováře spolu s jinými kamarády s radostí zúčastnil se této památné bitvy, ale živ a zdráv se navrátil ke svým drahým do Třebechovic.

Konečně stařeček Martin cítil, že se blíží jeho poslední okamžiky, že ho Pán volá, aby se shledal se svou drahou klášterní družinou. Na jeho přání dojel Jeníček, který zatím vzrostl na statného mládence, pro třebechovického plebána, aby mu podal Tělo Páně, jako posilu na cestu do věčnosti. U lože umírajícího shromáždil se zatím veliký zástup věrných vyznavačů.

Otec Martin po plebánově příchodu a výkonu se všemi se klidně loučil a pronesl přání, aby byl pochován blízko bývalého jejich kláštera na Vysokém Újezdě, a dále mluvil jako u vytržení:

„Vizte! Nebe se otvírá — vidím zástup veliký duchovních bratří. Pan opat jde v čele — nese zlatý kříž — jdou mi v ústrety, volají, kývají na mne. Ó, půjdu hned!

Dříve však slyšte, miláčkové!

Mnohý z českých zbořených klášterů zase povstane ze svých rumů — k nové slávě a rozkvětu, ale klášter náš, svatopolský, nikoliv.

Naopak jeho sídliště osadí lidé jiné víry, abyste vy, věrní, měli stále na paměti velebná slova: Bděte a modlete se, bítí budou pastýře a rozprchnou se ovce stáda...

A nyní, miláčkové, poklekněte a přijměte moje požehnání až do pozdních svých pokolení... Haníčku, Haníčku, kde jsi?"

„Zde jsem“, pohnutě volá mladý muž.

„Pan opat ti vzkazuje“, mluvil dále stařeček, „abys mně jménem celé naší bývalé klášterní družiny prokázal poslední službu a oči mně zatlačil. Buďte zde všichni s Pánem Bohem“ a skonál.

Celé shromáždění, které s napětím sledovalo věštecká slova šlechtěného kněze a pláč utajovalo, propuklo nyní v netajený pláč a Haník potom s něžností a láskou přistoupil a vyplnil poslední přání umírajícího.

Pohřeb však mu vystrojili veřejný a slavný.

Denice lepších dob počala se ukazovati české zemi i katolíkům, kdežto rozkladný táborský radikalismus dále se rozkládal v různé, vzájemně si odporující sekty, až konečně neslavně zanikl úplně.

Klášter svatopolský opravdu zmizel s povrchu zemského, ale na jeho obvodu vznikla nová osada, která sice se dosud nazývá Klášterem, ale osada jest až do dnešního dne výhradně obydlena lidem vyznání nekatolického.

Proroctví otce Martina se tedy do posledního písmene vyplnilo.

Ambrožovo pokoření a pád.

nyní několik slov o osudu husitského kněze a současně vůdce ozbrojeného lidu „bratra“ Ambrože.

Ambrož zůstal svému fanatismu věren až do své smrti. Málokterý muž z četných postav husitské revoluce mohl by s ním v ukrutnostech soutěžit. Kdo slepě nevěřil a nesloužil jeho výkladům, toho zničil aneb hleděl zničit.

I husitské kněze Tupce, Prokopa, Housku a jiné, že měli na některé náboženské otázky jiný náhled nežli on, dal mučiti a upalovati.

Hrozným způsobem poskvrnil svou památku následujícím, Palackým ověřeným případem:

Když za jeho velení bylo dobyto městečko Radkov, dal před sebe předvésti místního katolického faráře P. Magerlaina a děl k němu zpupně: „Faráři, odvoláš-li, cos dosud kázal a přistoupíš-li ku pravdě učení našeho, zachováš si život; neučiníš-li to, půjdeš do ohně.“

A tu statečný vyznavač dal tomuto ukrutníku tuto památnou odpověď: „Toho Bůh nedej, abych já pro krátké muky zradil pravdu víry svaté. Já učil a kázal pravdu v Praze, ve Zhořelci a v Hradci, a na té pravdě raději chci zemřít.“

I přinesli z rozkazu Ambrožova slámu, kterou obvázáli jeho tělo tak, že ho ani viděti nebylo, zapálili slámu, a nechali ho běhati a potáceti v mukách a ohni uprostřed tábora, a s ním i druhého, nejmenovaného (Palacký praví „venkovského“) kněze, takže oba umučeni jsou.

A jiný příklad: V poněmčelém dnes městečku Hrádku (Wünschelburg v Kladsku) na starobylé radnici dodnes čteme nápis, že na rozkaz husitského kněze Ambrože z Hradce Králové byl zde místní farář za živa v oleji usmažen.

Ambrož ve svém hněvu druhdy se ani necítil. Na válečném tažení u Broumova pro jakýsi rozpor se samým orebským hejtmanem, panem Hynkem Krušinou z Lichtenburku, tak se rozčilil, že poštlval své cepníky tou měrou, že zmíněný hejtman jenom včasným útekem zachránil svůj život. Jinak by býval utlučen. Tedy nedivme se, že se posléze Ambrož zprotivil

i svým vlastním stoupencům, a že jeden orebský hejtman za druhým od něho odcházel a dával se do služeb královských a protitáborských.

Učinili tak záhy i účastníci památného táboru, který se konal v dubnu 1420 v Třebechovicích, hejtmanové a pánové: Diviš Bořek z Miletína, Jan Hertvik z Rousinova, Beneš Mokrovous z Hustiřan, Jakub ze Vřešovic, Hynek Krušina z Lichtenburku a jiní.

Poněvadž se země těmi dlouhými a ukrutnými běhy válečnými řtíla v jistou záhubu, byl rozvážnými živly utvořen zemský spolek na obranu proti nesmiřitelným fanatikům a tak konečně došlo k rozhodnému boji na pláni lipanské.

Ambrož byl velice rozvášněn zprávou, že v nadcházející bitvě bylo stranou pořádku vrchní velitelství svěřeno bývalému příteli a někdy orebskému hejtmanu, rytíři Bořkovi z Miletína.

Bitva skončila ovšem porážkou Táborů. Jací živlové byli v této památné bitvě poraženi, možno posouditi ze slov husitského kronikáře Vavřince z Březové, který zaznamenal: „... a tak jest ono shromáždění lotrů zahynulo....“

Ambrož se z bitevní vřavy zavčas zachránil a opevnil v Hradci nad Labem, ale pomalu by se byl zprotivil vlastnímu lidu, který se snažil jeho diktatury zbaviti.

Ambrož to postřehl a za pomoci rytíře Zdislava Mnicha z Roudnice je zdolal a kázal z Hradce vyhnati. Na popud císaře Zikmunda bývalý orebský hejtman a vítěz lipanský Diviš Bořek z Miletína Hradec vojensky sevřel, ale Ambrož se zdarem odporoval.

Vyslán byl radikální kněz válečník, Bedřich ze Strážnice, aby s Ambrožem vyjednával. Ambrož při druhém vyjednávání se však rozčilil a kázal vyjednavče a bývalého svého přítele vrhnouti do temnice Mýtské věže. To se stalo 30. listopadu 1435.

Den 12. února 1436 stal se Ambrožovi osudným.

Toho dne dosavadní jeho přítel Zdislav Mních smluvil se s nepřitelem, vzbouřil Hradec proti Ambrožovi, který, chopiv se Svátosti, svolával své věrné k zoufalému odporu. Leč při útěku spadl se zdi městské a zlomil si ruku a nohu. Byl chycen, zavezen do Prahy a odsouzen k mírnému vězení na Novém Městě.

Leč ani tím neučiněno krveprolévání konec. Již 16. října 1438 znovu pokouší se stoupenci Ambrožovi o vzpouru. Jsou ale opět přemoženi, při čemž 22 z nich bylo v Labi utopeno a Ambrož se již nikdy více do Hradce — v němž po 17 let více méně prováděl svou diktaturu — nedostal. Podivno, že zbytek svého života ztrávil a pohostinství požíval u bývalého svého přítele — válečného nepřitele, kněze radikála a válečného zbohatlíka, Bedřicha ze Strážnice.

Ambrožovi však jistě muselo býti všelijak u srdce, když tento jeho protektor a bývalý protiřímský radikál jednoho dne psal do Říma poníženou prosbu, aby mu papež dovolil legitimovati nemanželské děti. Nedlouho potom Ambrož, muž tak bouřlivé minulosti, téměř v opuštěnosti umírá v Kolíně roku 1439.

Zlatý kohoutek a stříbrné slepičky na újezdeckém kopci.

a mých dětských let přiběhl k nám za pěkného slunného odpoledne spolužák František Prokeš, abych s ním šel na újezdecký kopec na jahody, že prý při tom třeba uvidíme v trávě se pásť stříbrné slepičky, které hlídá zlatý kohoutek.

Bylo mně tehdy sice již kolem 10 let, ale pod dojmem takovéto zprávy měl jsem oči „navrchu hlavy“ — udivením. „No, když nevěříš“, vybízel Francek, „tak pojd' k nám a uslyšíš.“

Francek byl úplným sirotkem, ale požíval úplné péče u dobrého strýčka a tety. — „Ba, už je to takové“, přisvědčoval strýc i teta, „jenže se vypravuje, že ty stříbrné slepičky dají se viděti jen hodným dítětem, kdežto vy jste rozpustilci, tak nevím, jak to dopadne“, trochu položertem a trochu do polopravdy končil svoje výklady strýček Satrapa.

Báječně naladěni, tedy jsme šli. Leč jahod jsme sice našli dost, ale ani stříbrných slepiček, ani zlatého kohoutka jsme však neuviděli.

Kdykoliv něco v travnatém podrostu neb v plazících se odnožích ostružin zašustilo, Francek i já pilně jsme pozorovali, zdali to není nějaká ta slepička neb kohoutek. Ale nebyla

Nejvýše utkvěla to na nás jenom udivená očka plaché a čilé ještěrky, která na okamžik ve svém útěku zvědavým pohledem se zastavila, aby hned na to bleskurychle zase v trávě zmizela.

Asi za rok po této události šel jsem o prázdninách se svou matkou do Vysokého Újezda. Nesla do újezdecké hospody směnku z Občanské záložny, aby ji ručitel podepsal. Poněvadž ale ručitel toho okamžiku oral na poli někde pod kopcem u Jilovic, musela jíti moje matka za ním na ono vzdálené pole.

Poněvadž bych se byl touto cestou unavil a tudíž by se matka mnou opozdila, rozhodla babička z hospody: „Jenom jděte, paní Kolečová, jděte“, a ukázavši na mne, dodala: „My zatím půjdeme za hospodu na kopec na jahody; sluníčko hezky svítí, snad tam uhlídáme klášterské stříbrné slepičky, které pase a hlídá zlatý kohoutek.“

Ač už je tomu dlouhá řada let, dobře se na tuto událost pamatuji, ale opět jako loni, tak i nyní jahody jsme sice našli, ale stříbrných slepiček ani zlatého kohoutka ani mně, ani babičce z hospody, ani společnému našemu úsilí spatřiti se nepoštěstilo

Pověst o těch slepičkách jsem však později slyšel v několika, celkově však shodných obměnách.

Jednu z nich zaznamenávám.

* *

Při svém příchodu do zdejší krajiny získali sobě mniši cisterciátské — rád to kolonisační — velkého vděku místního obyvatelstva. Účelně vymýtili velký kus pralesa, pozemek odvodnili, krajinu pomohli očistiti od dravé zvěře, divočinu, dosud pluhem nedotknutou, vzdělali na úrodné pole, zvelebili chov domácího zvířectva a dodnes, i když tragicky zmizeli, okolní krajina až po Bolehošť má po nich živou památku: racionelní pěstování zeleniny, hlavně zelí, zbytek to bývalé klášterní kultury.

Proto když v Čechách rozpoutaly se strašlivé bouře husitských ukrutností proti klášterům, ujišťovali prý se Otcové cisterciátské ve Svatém Poli, že zdejší dobrý lid nedá jim ublížiti, tudíž prý ani nečinili zvláštních příprav pro svou obranu a bezpečí.

Když však docházely poplašné zprávy ze širého okolí a cizí živlové na popud pověstného ukrutníka a fanatického odpadlíka Ambrože z Hradce nad Labem kazili zdejší dobré mravy, tu teprve poslední opat Jan svolil, aby drahocenný zlatý mešní kalich a stříbrné bohoslužebné konvičky byly alespoň na čas, pokud se zase veřejná bezpečnost nevrátí, zakopány a ukryty na jistém místě svahu, lesem zarostlého újezdeckého kopce. Ale lavina husitských ukrutností nezastavila se ani před branou svatopolského kláštera.

Klášter byl úkladně přepaden a všichni jeho četní obyvatelé i s opatem buď ukrutně povražděni, aneb za živa upáleni.

Přirozeně, že o tomto hrozném skutku mluvilo se po celém širém okolí s mnohými podrobnostmi.

A tak dochovala se stará pověst a vznikla něžná legenda, že prý zakopaný zlatý kalich proměnil se ve zlatého kohoutka a stříbrné konvičky ve stříbrné slepičky, které se za slunného letního počasí pasou na zelených porostlinách svahu újezdeckého kopce a že prý stále toužebně pohlížejí dolu v místa, kde někdy stával jejich klášter.

Jedna stařenka končila svoje vypravování takto: „Kdykoliv slepičky s kohoutkem přijdou v místa, kde a odkud vidí místo věže zbořeného chrámu Panny Marie nyní věž evangelické modlitebny,“ ihned prchají a jako polekané opět se zarývají do útrob kopce.“

* Osada na obvodě bývalého kláštera vzniklá jest nyní výhradně obydlena obyvatelstvem nekatolickým, ale samo jméno osady Klášter — do nedávna sídlem evangelického superintendenta — výmluvně hlásá a dokazuje bývalou, starobylou katolickou éru.

Jaké pohnuté události šly druhdy touto krajinou, dokazuje i okolnost, že ke Klášteru přiléhající vesnice Městec již v XVI. století nebyla vesnicí, ale městečkem. Poznámka spisovatele.

Z Á V Ě R Ě Č N Á Ú V A H A.

Procházíme-li se dnes na historickém návrší Vinice-Orebu v Třebechovicích, kterému vévodí památný kostel Božího Těla uprostřed hrobů našich předků, maně zalétá náš duch do dob dávno minulých.

Jako druhdý, tak i nyní rozkládá se pod kopcem město, objímané pasem říčky Dědiny, ale jinak se zde mnoho změnilo. Starobylá tvrz dávno zmizela, rod rytířů Hlaváčů vymřel, rybník Jordán jest zasypán a stavební ruch pomalu obklopí celé návrší. Věnc lučin a lesů, které se rozkládají před našimi zraky, jakoby se kopečku přibližovaly

Město, které druhdý žilo klidným, patriarchálním způsobem, dnes jest živější. O to se postaraly četné továrny a průmyslové podniky, jejichž vysoké komíny denně chrli kotouče šedého dýmu k obloze a druhdý tichou, podorebskou nížinu dnes protínají četné jezdicí parostroje. Zato na návrší samém dnes panuje klid Svatého pole. Na počátku husitské revoluce bylo zde samozřejmě hlučněji. Zde nejpřednější husitský radikál, „bratr“ Ambrož, shromažďoval své věrné a uděloval rozkazy k radikálním počínům. Dnešní pohled z Vinice-Orebu jest příjemný a oku lahodí obzírati širou dálavu.

Ale tenkrát byl to pohled strašný. Tam naplněn obzor kouřem a dýmem z hořícího Hradce nad Labem, onde zase všecek obzor jest zalit krvavou září z vypáleného kláštera svatopolského a zde opět slyšení divoké skřeky ze zapálených blízkých Krňovic. — A což ty tábory a vášnivé řeči bratra Ambrože! Tak tomu bylo před 500 lety. Dnes jest zde ticho a milo, a klidně se tu spí našim drahým, spícím věčný sen, s dr. J. Th. Heldem uprostřed. Nediuno, že svatě vzrušení procházíme se po těchto místech a že naše ústa bezděky šepotají smířlivou modlitbu:

*Zde spí věčně hřích a vina,
chval každý duch Hospodina!*

O b s a h :

Úvod	5
Revoluční pokus v Hradci nad Labem	7
Nezvaní hosté	9
Neblahé zvěsti: Ambrož prchá z Hradce	12
Husitský tábor na třebechovické Vinici	15
Pochod na Prahu. Ambrož pánem Hradce nad Labem	17
Přepadení kláštera svatopolského. Běda přemoženým!	20
Setkání dvou zachráněných	25
„Boží bojovníci“ na odpočinku	27
Soud knížete Zikmunda Korybuta	30
Návštěvy v žaláři	32
Zločincovo pokání. Poprava	35
Skon a proroctví otce Martina	38
Ambrožovo pokoření a pád	40
Zlatý kohoutek a stříbrné slepičky na újezdeckém kopci	42
Závěrečná úvaha	44

